

**XI. KONGRES in 141. SKUPŠČINA SLOVENSKEGA ZDRAVNIŠKEGA DRUŠTVA
STAROST, STARANJE IN SKRB ZA STARE**

Ljubljana, 15. in 16. oktober 2004

**DOMOVI ZA STARE – ORGANIZACIJA, DELO,
DOSEŽKI IN PROBLEMI****RETIREMENTS HOME – ORGANIZATION, WORK, ACCOMPLISHMENTS AND
PROBLEMS***Liljana Leskovic*

Dom upokoencev Center, Tabor-Poljane, Tabor 10, 1000 Ljubljana

Prispelo 2004-08-20; sprejeto 2004-09-16; ZDRAV VESTN 2004; 73: 737-42

Ključne besede: starostnik; organizacija in skrb; problematika domov

Izvleček – Zaradi naraščanja števila starejšega prebivalstva ter gospodarskih težav je država modificirala politiko o starostnikih. Žal se razsežnosti problemov, ki jih prinaša staranje družbe v našem okolju, premalo zavedamo. Rešitev ne moremo iskati samo v zagotavljanju potrebnih prostorskih zmogljivosti v okviru institucionalnega varstva starejših. Če se ozremo nazaj, ugotovimo, da je dosedanji razvoj skrbi za starejše v Sloveniji temeljil v večji meri na institucionalnem varstvu, v čemer je primerljiv z razvitimi evropskimi državami. Če se ne dogovorimo o razvoju drugačnih oblik oskrbe, bomo v nekaj letih pred problemi, ki jih ne bo mogoče rešiti.

Key words: old age; organization and care; problems of residences for elderly

Abstract – Growing numbers of elderly population and economic problems are the reason for the country to accede changes of elderly politics. Unfortunately, we are not aware of the problem extensions that are bringing aging of society in our environment. We can not search for solutions only in assurance of available storage facility in institutional care. If we look back, we find that current development of social care for elderly in Slovenia is based largely on institutional care and by all means comparable with other developed European countries. But without further agreement about progress in different form of care, we will have to face problems that can not be solved.

Uvod

Splošno prepričanje je, da so stari ljudje značilnost gospodarsko razvitejših držav, kjer se rodnost znižuje, zvišuje pričakovano trajanje življenja in ni migracij zaradi ekonomskih dejavnikov (1). Resnica je prav nasprotna. Večina starejših ljudi, več kot 60%, živi v deželah v razvoju. V letu 1999 je bilo na svetu okoli 580 milijonov starejših ljudi, od tega jih je živelo v deželah v razvoju 355 milijonov. Projekcije kažejo, da jih bo leta 2020 že 1 milijarda, od tega več kot 700 milijonov prav v državah v razvoju (1).

V Sloveniji je situacija podobna kot v gospodarsko razvitih državah. Imamo dobro zdravstveno varstvo, pričakovano trajanje življenja primerljivo z drugimi evropskimi državami, nizko stopnjo rodnosti in visok delež starega prebivalstva. Spremembe v starostni strukturi in demografske projekcije nas opozarjajo, da se bo ta proces v naslednjih letih (desetletjih) pospešeno nadaljeval. Mogoče je oceniti, da bo v Sloveniji leta 2020 že vsak 5. prebivalec starejši od 65 let oz. 19,4% bo starejših ljudi (4).

**Zakonodaja v Sloveniji na področju
delovanja domov**

Temeljna zakonska osnova za institucionalno varstvo starejših, za dejavnost domov, opredeljujeta zakon o zavodih (1991) in zakon o socialnem varstvu s spremembami in dopolnitvami (1992, 1999) (2).

Zakon o socialnem varstvu institucionalno varstvo opredeljuje kot pomoč upravičencem, s katero ostarelim nadomeščajo ali dopolnjujejo funkcijo doma in lastne družine (2).

Dejavnost javne službe lahko izvajajo javni zavodi ter druge pravne in fizične osebe s koncesijo, možno pa je tudi zasebno delo zunaj javne službe z dovoljenjem za delo (2).

Slovenija je pri načrtovanju lastnega napredka trdno odločena nadaljevati svoj razvoj na socialnem in gospodarskem področju. V temeljnih dokumentih Slovenije je zapisano, da smo se prebivalci Slovenije odločili za pravno in socialno državo, ki bo občutljiva tudi za osebne stiske posameznikov (3).

Starost in družba

Naraščanje števila starejšega prebivalstva ter gospodarske težave so razlog, da je država modificirala politiko do starostnikov. Žal se razsežnosti problemov, ki jih prinaša staranje druž-

be v našem okolju premalo zavedamo. Rešitve ne moremo iskati samo v zagotavljanju potrebnih prostorskih zmogljivosti v okviru institucionalnega varstva starejših. V našem okolju prihaja do novih problemov, kot so:

- pogoji za izvedbo zahtevnejše medicinske obravnave ter zagotavljanje kakovostne zdravstvene nege in oskrbe;
- večja socialna razslojenost in s tem potreba po diferencirani ponudbi storitev;
- sprememba vrednot in pogledov na staranje in starost ter s tem potrebe po novih oblikah skrbi za varstvo starejših (4). Če se ozremo nazaj, ugotovimo, da je dosedanji razvoj skrbi za starejše v Sloveniji temeljil v večji meri na institucionalnem varstvu. Primerljiv je z razvitimi evropskimi državami. Če se ne bomo dogovorili o razvoju drugačnih oblik oskrbe, bomo v nekaj letih pred problemi, ki jih ne bo mogoče rešiti.

Institucionalno varstvo oziroma domsko varstvo je ena od oblik varstva ljudi, ki je po merilih Organizacije združenih narodov namenjena približno 5% starostne populacije nad 65 let. Varstvo je lahko le začasna ali doživljenjska oblika bivanja. Njegova funkcija je zagotavljati življenjske potrebe in nuditi osnovno zdravstveno varstvo starejšim ljudem (5).

Zdravstvo in skrb za starejše

Pravice do zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja ureja zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Ur. list št. 9, 21. 2. 1992). Posamezni členi zakona narekujejo pravico do zagotavljanja zdravljenja in zdravstvene nege ter rehabilitacije v socialnih zavodih. Tudi zakon o zdravstveni dejavnosti v 7. čl. zagotavlja pravico do zdravljenja, zdravstvene nege in rehabilitacije oskrbovancev v socialnovarstvenih in drugih zavodih (2, 6).

Ker je vse več starejših s kroničnimi boleznimi, je nujno potrebno zagotoviti zdravstveno in socialno oskrbo, primerno njihovim potrebam. Gre predvsem za zdravstveno nego.

Finančni stroški zdravstvenega varstva populacijske skupine starejših so najvišja postavka zdravstvene porabe. Potrebuje največ posebnih in zahtevnih obravnav, storitev in zdravstvene nege. Zdravstvene storitve in pripomočki za zagotavljanje samostojnosti in zdravstvena nega so vse težje dosegljivi in dražji. Dostopnost bistveno vpliva na zdravljenje, okrevanje in kakovost človeku dostojnega življenja.

Glede na starostno strukturo v domovih popolnoma zdravega stanovalca sploh ni. Pri eni osebi se pojavlja več bolezni hkrati.

Zato v domovih zaznavamo potrebo po stalni prisotnosti zdravnika (7). Tudi služba zdravstvene nege in oskrbe potrebuje prisotnost zdravnika in kontinuirano spremljanje zdravstvenega stanja oskrbovancev.

V domovih so zaposlovali neustrezno izobražen kader.

Iskanje vzrokov za tako stanje samo v materialni sferi ni ustrezno. Vzrok je miselnost, da je za starostno varstvo sposoben prav vsak, ne glede na doseženo stopnjo izobrazbe. Povsem drugače je pri socialnem varstvu otrok, žensk ter zaposlenih.

Značilnosti sedanjega stanja v domovih

V Sloveniji je 68 domov za starejše, vključno s posebnimi zavodi za varstvo odraslih, ki zagotavljajo 15.515 mest. Od tega je posteljnih zmogljivosti za starejše nad 65 let in več 13.404 v 62 zavodih (razpr. 1).

Projekcije pokritosti s posteljnimi kapacitetami v zavodih do konca leta 2005 povedo, da bo za 298.692 prebivalcev, starih 65 let in več (14,95% celotnega prebivalstva), na razpolago 14.142 postelj (4,73%). Več bo vključenih v zavodsko varstvo. Zmanjkalo bo 701 mesto. Pomanjkanje je posledica neorganiziranega načrtovanja gradnje zavodov glede na dejanske potrebe in neupoštevanje značilnosti urbanih okolij. Zato pomanjkanje postelj predvsem značilno za Ljubljano in del gorenjske regije (razpr. 2).

Razpr. 1. Zmogljivosti po namenu in tipih zavodov (po OE ZZZS 2004).

ZAVODI PO STATUSU

Območna enota ZZZS		Tip izvajalca	Enote - lokacije	Skupno število postelj	A. Domovi za starejše				B. Posebni zavodi				
Zap. št.	Zavod				starejši A	starejši B	starejši C	odrasli D	Skupaj	odrasli D	starejši A	Skupaj	
CELJE													
1	1	Dom upokoencev Celje	A	1	241	241	-	-	-	241	-	-	-
2	2	Zdravilišče Laško, Dom za starejše*	A	1	150	150	-	-	-	150	-	-	-
3	3	Lambrechtov dom Slovenske Konjice	A	1	156	156	-	-	-	156	-	-	-
4	4	Dom starejših Šentjur	A	1	141	141	-	-	-	141	-	-	-
5	5	Dom upokoencev Šmarje pri Jelšah	A	1	197	197	-	-	-	197	-	-	-
6	6	Dom upokoencev Polzela	A	1	224	224	-	-	-	224	-	-	-
7	7	Špesov dom Vojnik*	A	1	154	154	-	-	-	154	-	-	-
8	8	Dom Nine Pokorn Grmovje	B	1	238	-	-	-	-	-	238	-	238
		Skupaj 8 zavodov na 8 lokacijah		8	1.501	1.263	-	-	-	1.263	238	-	238
KOPER													
9	1	Dom upokoencev Izola	A	1	242	242	-	-	-	242	-	-	-
10	2	Obalni dom upokoencev Koper	A	1	203	203	-	-	-	203	-	-	-
11	3	Dom upokoencev Postojna	A	1	153	153	-	-	-	153	-	-	-
12	4	Dom upokoencev Sežana	A	1	192	192	-	-	-	192	-	-	-
13	5	Dom starejših občanov Ilirska Bistrica	AB	1	231	121	-	-	110	231	-	-	-
14	6	Socialnovarstveni zavod Dutovlje	B	1	161	-	-	-	-	-	161	-	161
		Skupaj 6 zavodov na 6 lokacijah		6	1.182	911	-	-	110	1.021	161	-	161
KRANJ													
15	1	Dom upokoencev dr. Franceta Bergelja Jesenice	A	1	192	192	-	-	-	192	-	-	-
16	2	Dom upokoencev Kranj	A	1	210	210	-	-	-	210	-	-	-
17	3	Dom starejših občanov Preddvor	A	1	189	189	-	-	-	189	-	-	-
18	4	Dom dr. Janka Benedika Radovljica	A	1	204	204	-	-	-	204	-	-	-
19	5	Dom Petra Uzarja Trzin	A	1	173	173	-	-	-	173	-	-	-
20	6	Center slepih in slabovidnih Škofja Loka	B	1	212	-	60	-	-	60	-	152	212
		Skupaj 6 zavodov na 6 lokacijah		6	1.180	968	60	-	-	1.028	-	152	212

Območna enota ZZZS					A. Domovi za starejše					B. Posebni zavodi		
Zap. št.	Zavod	Tip izvajalca	Enote – lokacije	Skupno število postelj	starejši A	starejši B	starejši C	odrasli D	Skupaj	odrasli D	starejši A	Skupaj
KRŠKO												
21	1 Dom starejših občanov Krško	A	1	216	216	-	-	-	216	-	-	-
22	2 Dom upokojujencev in oskrbovancev Impoljca	AB	3	506	244	-	-	262	506	-	-	-
23	3 Trubarjev dom upokojujencev Loka pri Zidanem Mostu	AB	1	210	182	-	-	28	210	-	-	-
	Skupaj 3 zavodi na 5 lokacijah		5	932	642	-	-	290	932	-	-	-
LJUBLJANA												
24	1 Dom upokojujencev Domžale	A	1	168	168	-	-	-	168	-	-	-
25	2 Dom starejših občanov Grosuplje	A	1	178	178	-	-	-	178	-	-	-
26	3 Dom starejših Hrastnik	A	1	124	124	-	-	-	124	-	-	-
27	4 Zavod Vitadom, Dom Bor – Črni Vrh nad Idrijo*	A	1	131	131	-	-	-	131	-	-	-
28	5 Dom upokojujencev Kamnik	A	1	223	223	-	-	-	223	-	-	-
29	6 Dom starejših občanov Kočevje	A	1	170	170	-	-	-	170	-	-	-
30	7 Dom Tisje Smartno pri Litiji	A	1	194	194	-	-	-	194	-	-	-
31	8 Dom upokojujencev Center, Tabor-Poljane	A	2	505	505	-	-	-	505	-	-	-
32	9 Dom starejših občanov Ljubljana Moste-Polje	A	1	212	212	-	-	-	212	-	-	-
33	10 Dom starejših občanov Ljubljana Šiška	A	1	230	230	-	-	-	230	-	-	-
34	11 Dom starejših občanov Ljubljana Vič-Rudnik	A	2	570	570	-	-	-	570	-	-	-
35	12 Dom starejših Logatec	A	1	162	162	-	-	-	162	-	-	-
36	13 Dom Marije in Marte Logatec*	A	1	65	65	-	-	-	65	-	-	-
37	14 DEOS, Center starejših Medvode*	A	1	186	186	-	-	-	186	-	-	-
38	15 Dom počitka Mengeš	A	1	203	203	-	-	-	203	-	-	-
39	16 Dom upokojujencev Franca Salamona Trbovlje	A	1	203	203	-	-	-	203	-	-	-
40	17 Dom upokojujencev Vrhnika	A	1	225	225	-	-	-	225	-	-	-
41	18 Dom starejših občanov Polde Eberl-Jamski Izlake	A	1	183	163	-	20	-	183	-	-	-
42	19 Dom upokojujencev Jožeta Primožiča-Miklavža Idrija	AB	2	276	129	-	-	147	276	-	-	-
43	20 Dom starejših občanov Ljubljana Bežigrad	AB	1	228	215	-	-	13	228	-	-	-
44	21 Delovnovarstveni zavod Prizma, Ponikve	B	1	118	40	-	-	-	40	78	-	78
	Skupaj 21 zavodov na 24 lokacijah		24	4.554	4.296	-	20	160	4.476	78	-	78
MARIBOR												
45	1 Dom upokojujencev Danice Vogrinc Maribor	AB	2	810	610	200	-	-	810	-	-	-
46	2 Sončni dom Maribor*	A	1	151	151	-	-	-	151	-	-	-
47	3 Dom starejših občanov Tezno Maribor	A	1	200	200	-	-	-	200	-	-	-
48	4 Center za starejše Ormož*	A	1	150	150	-	-	-	150	-	-	-
49	5 Dom upokojujencev Ptuj	A	2	456	456	-	-	-	456	-	-	-
50	6 Dom dr. Jožeta Potrča Poljčane	A	1	293	293	-	-	-	293	-	-	-
51	7 Zavod Hrastovec – Trate	B	2	612	-	-	-	-	-	612	-	612
	Skupaj 7 zavodov na 10 lokacijah		10	2.672	1.860	200	-	-	2.060	612	-	612
MURSKA SOBOTA												
52	1 Dom starejših Rakičan	A	1	299	299	-	-	-	299	-	-	-
53	2 Dom starejših Lendava	A	1	148	148	-	-	-	148	-	-	-
54	3 Dom starejših Ljutomer	A	1	148	148	-	-	-	148	-	-	-
55	4 Dom Lukavci	B	1	281	-	-	-	-	-	281	-	281
	Skupaj 4 zavodi na 4 lokacijah		4	876	595	-	-	-	595	281	-	281
NOVA GORICA												
56	1 Dom starejših občanov Ajdovščina	A	1	151	151	-	-	-	151	-	-	-
57	2 Dom upokojujencev Nova Gorica	A	1	230	230	-	-	-	230	-	-	-
58	3 Dom upokojujencev Gradišče	A	1	149	149	-	-	-	149	-	-	-
59	4 Dom upokojujencev Podbrdo	AB	3	347	251	-	-	96	347	-	-	-
	Skupaj 4 zavodi na 6 lokacijah		6	877	781	-	-	96	877	-	-	-
NOVO MESTO												
60	1 Dom starejših občanov Črnomelj	A	1	205	205	-	-	-	205	-	-	-
61	2 Dom počitka Metlika	AB	1	177	92	-	-	85	177	-	-	-
62	3 Dom starejših občanov N. mesto+Šmarjeta	A	2	394	394	-	-	-	394	-	-	-
63	4 Dom starejših občanov Trebnje	A	1	143	143	-	-	-	143	-	-	-
	Skupaj 4 zavodi na 5 lokacijah		5	919	834	-	-	85	919	-	-	-
RAVNE NA KOROŠKEM												
64	1 Koroški dom starostnikov Dravograd	A	1	272	272	-	-	-	272	-	-	-
65	2 Dom Sv. Eme, Šentjanž pri Dravogradu*	A	1	20	20	-	-	-	20	-	-	-
66	3 DEOS, Center starejših Gornji Grad*	A	1	150	150	-	-	-	150	-	-	-
67	4 Dom starejših občanov na Fari, Prevalje	A	1	190	190	-	-	-	190	-	-	-
68	5 Dom za varstvo odraslih Velenje	A	1	190	190	-	-	-	190	-	-	-
	Skupaj 5 zavodov na 5 lokacijah		5	822	822	-	-	-	822	-	-	-
SKUPAJ 68 zavodov na 79 lokacijah												
	Status	institucije/status		delež	mesta/namen							
	Skupaj za starejše (A,B,C)	62		86,39%	13.404		Vse v mreži javne službe.					
	Skupaj za posebne skupine odraslih (D)	6		13,61%	2.111		Javni 59					
	Skupaj	68		100,00%	15.515		Zasebni 9					

Vrsta	Štev. zavodov		VSI (DSO, posebni)			DSO javna mreža		ZA POSEBNE POTREBE
Kapacitete po vrstah izvajalcev:	Štev. zavodov	mesta	delež	deluje	delež	deluje	delež	POTREBE
Javni zavodi	59	14.358	92,54%	14.358	92,54%	12.247	91,37%	2.111
* Zasebni zavodi s koncesijo	9	1.157	7,46%	1.157	7,46%	1.157	8,63%	
** Zasebni zavod z dovoljenjem za delo	0	0	0,00%	-	0,00%	-	0,00%	ZA STAREJŠE
Skupaj	68	15.515	100%	15.515	100,00%	13.404	100,00%	13.404

Tipi izvajalcev po statusu:

	Število	Javni	Zasebni
A Javni zavodi s statusom doma za starejše (DSO) in zasebniki (vsi s koncesijo) s kapacitetami samo za institucionalno varstvo starejših (A).	54	45	9
B Zavodi s statusom posebnega socialnovarstvenega zavoda (PSZ) za institucionalno varstvo posebnih skupin odraslih (6, javni; imajo tudi del kapacitet, namenjenih starejšim - A).	6	6	-
AB Zavodi s statusom doma za starejše ter kapacitetami za institucionalno varstvo starejših in enoto oz. mesti za institucionalno varstvo posebnih skupin odraslih (kombinirani, 8, javni).	8	8	-
Skupaj	68	59	9

Skupine kapacitet po namenu:

- starejši A: za institucionalno varstvo 65 in več starih oseb
- starejši B: za institucionalno varstvo 65 in več starih oseb s posebnimi potrebami (demence-DUDV Maribor. Šk.Loka-slepi)
- starejši C: za podaljšani program bolnišnične rehabilitacije za starejše (DSO Izlake)
- odrasli D: za institucionalno varstvo odraslih s posebnimi potrebami (duševno in telesno prizadete osebe)

Kapacitete za druge namene v naštetih zavodih niso zajete (varovana stanovanja, internat, socialna rehabilitacija).

1 javni DSO izvaja dejavnost v zasebnem zavodu (Novo mesto, enota Šmarjeta - zasebni oskrbni dom).

Razpr. 2. Pregled pokritosti potreb v domovih za starejše. Projekcija december 2005.

Območna enota ZZZS	Prebivalci	Prebivalci, stari 65 in več		Obstoječi domovi za starejše			Mesta zadostujejo	Potrebno število mest	Razlika	Indeks pokrit. potreb
Upravna enota RS	skupaj	število	%	dom (matične in disloc. enote)	število domov	število mest	za % skupine	za 4,5% ciljne skupine	v številu mest	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1 CELJE	195.592	28.229	14,43		9	1.422	5,04	1.270	152	111,94
1 Celje	63.180	9.804	15,52	Celje, Vojnik*	2	395	4,03	441	-46	89,53
2 Laško	18.537	2.910	15,70	Zdravilišče Laško, Dom za starejše*	1	150	5,15	131	19	114,55
3 Slovenske Konjice	22.603	2.674	11,83	Slovenske Konjice	1	156	5,83	120	36	129,64
4 Šentjur pri Celju	19.676	2.619	13,31	Šentjur	1	141	5,38	118	23	119,64
5 Šmarje pri Jelšah	31.764	4.590	14,45	Šmarje, Rogaška Slatina**	2	316	6,88	207	109	152,99
6 Žalec	39.832	5.632	14,14	Polzela, Vransko**	2	264	4,69	253	11	104,17
2 KOPER	140.059	22.406	16,00		6	951	4,49	1.008	-57	94,32
7 Koper - Capodistria	48.956	7.750	15,83	Koper	1	203	2,62	349	-146	58,21
8 Ilirska Bistrica	14.216	2.490	17,52	Ilirska Bistrica	1	121	4,86	112	9	107,99
9 Izola - Isola	14.933	2.293	15,36	Izola	1	242	10,55	103	139	234,53
10 Piran - Pirano	17.505	2.788	15,93	-	-	-	0	125	-125	0,00
11 Postojna	20.671	2.963	14,33	Postojna, Talita kum**	2	193	6,51	133	60	144,75
12 Sežana	23.778	4.122	17,34	Sežana	1	192	4,66	185	7	103,51
3 KRANJ	198.084	29.143	14,71		6	1.180	4,65	1.311	-131	89,98
13 Kranj	75.703	10.830	14,31	Kranj, Predvdor	2	399	3,68	487	-88	81,87
14 Jesenice	31.529	4.688	14,87	Jesenice	1	192	4,10	211	-19	91,01
15 Radovljica	34.652	5.786	16,70	Radovljica	1	204	3,53	260	-56	78,35
16 Škofja Loka	40.928	5.656	13,82	Škofja Loka	1	212	3,75	255	-43	83,29
17 Trzin	15.272	2.183	14,29	Trzin	1	173	7,92	98	75	176,11
4 KRŠKO	71.092	11.193	15,74		4	595	17,57	504	91	118,13
18 Krško	28.245	4.285	15,17	Krško	1	216	5,04	193	23	112,02
19 Brežice	24.693	4.220	17,09	Brežice	1	116	2,75	190	-74	61,08
20 Sevnica	18.154	2.688	14,81	Sevnica, Loka/Zidani Most	2	263	9,78	121	142	217,43
5 LJUBLJANA	604.767	90.655	14,99		27	4.786	4,79	4.079	707	117,32
21 Ljubljana	326.307	51.254	15,71	Bežigrad, Tabor, Poljane, Moste-Polje, Šiška, Bokalce, Kozležijska, Medvode, Fužine, Horjul**	10	2.182	4,26	2.306	-124	94,61
22 Cerknica	16.024	2.720	16,97	Cerknica **	1	150	5,51	122	28	123,00
23 Domžale	50.315	6.056	12,04	Domžale, Mengeš	2	371	6,13	273	98	136,14
24 Grosuplje	33.628	4.601	13,68	Grosuplje, Ponikve, Dobropolje**	3	288	6,26	207	81	139,10
25 Hrastnik	10.430	1.678	16,09	Hrastnik	1	124	7,39	76	48	164,22
26 Idrija	17.056	2.743	16,08	Idrija, Bor-Črni Vrh*	2	246	8,97	123	123	199,30
27 Kamnik	31.400	4.207	13,40	Kamnik	1	223	5,30	189	34	117,79
28 Kočevje	17.860	2.781	15,57	Kočevje	1	170	6,11	125	45	135,84
29 Litija	19.755	2.649	13,41	Tisje	1	194	7,32	119	75	162,74
30 Logatec	11.530	1.460	12,66	DMM Logatec*, Logatec	2	227	15,55	66	161	345,51
31 Ribnica	13.452	2.141	15,92	-	-	-	0,00	96	-96	0,00
32 Trbovlje	18.152	2.843	15,66	Trbovlje	1	203	7,14	128	75	158,67
33 Vrhnika	21.609	2.847	13,18	Vrhnika	1	225	7,90	128	97	175,62
34 Zagorje ob Savi	17.249	2.675	15,51	Izlake	1	183	6,84	120	63	152,02
6 MARIBOR	319.724	48.490	15,17		9	2.210	3,62	2.182	28	101,28
35 Maribor	146.476	24.227	16,54	Danice Vogrinc, Sončni dom*, Tezno	4	1.161	4,79	1.090	71	106,49
36 Lenart	18.269	2.434	13,32	-	-	-	0,00	110	-110	0,00
37 Ormož	17.717	2.672	15,08	Ormož*	1	150	5,61	120	30	125,00
38 Pesnica	18.818	2.619	13,92	Vukovski Dol - GiPiT**	1	150	5,73	118	32	127,00

Območna enota ZZZS	Prebivalci			Obstoječi domovi za starejše			Mesta zadostujejo	Potrebno število mest	Razlika	Indeks pokrit. potreb
Upravna enota RS	skupaj	število	%	dom (matične in disloc. enote)	število domov	število mest	za % skupine	za 4,5% ciljne skupine	v številu mest	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
39 Ptuj	69.230	9.787	14,14	Ptuj, Muretinci	2	456	4,66	440	16	103,54
40 Ruše	15.057	2.144	14,24	–	–	–	0,00	96	–96	0,00
41 Slovenska Bistrica	34.157	4.607	13,49	Poljčane	1	293	6,36	207	86	141,33
7 MURSKA SOBOTA	123.280	18.793	15,24		3	595	2,33	846	–251	70,36
42 Murska Sobota	59.282	9.274	15,64	Rakičan	1	299	3,22	417	–118	71,65
43 Gornja Radgona	20.727	2.878	13,89	–	–	–	0,00	130	–130	0,00
44 Lendava – Lendva	24.806	3.765	15,18	Lendava	1	148	3,93	169	–21	87,35
45 Ljutomer	18.465	2.876	15,58	Ljutomer	1	148	5,15	129	19	114,36
8 NOVA GORICA	102.751	17.291	16,83		5	781	4,87	778	3	100,37
46 Nova Gorica	59.334	9.952	16,77	Nova Gorica, Gradišče	2	379	3,81	448	–69	84,63
47 Ajdovščina	23.404	3.607	15,41	Ajdovščina	1	151	4,19	162	–11	93,03
48 Tolmin	20.013	3.732	18,65	Podbrdo, Tolmin	2	251	6,73	168	83	149,46
9 NOVO MESTO	107.079	14.997	14,01		4	800	6,33	675	125	118,54
49 Novo mesto	61.362	8.213	13,38	Novo mesto	1	360	4,38	370	–10	97,41
50 Črnomelj	18.621	2.964	15,92	Črnomelj	1	205	6,92	133	72	153,70
51 Metlika	8.337	1.144	13,72	Metlika	1	92	8,04	51	41	178,71
52 Trebnje	18.759	2.676	14,27	Trebnje	1	143	5,34	120	23	118,75
10 RAVNE NA KOR.	135.491	17.495	12,91		5	822	3,11	787	35	104,41
53 Ravne na Koroškem	26.539	3.821	14,40	Prevalje	1	190	4,97	172	18	110,50
54 Dravograd	8.719	1.167	13,38	Dravograd, Šentjanž*	2	292	25,02	53	239	556,03
55 Radlje ob Dravi	16.840	2.301	13,66	–	–	–	0,00	104	–104	0,00
56 Mozirje	16.535	2.669	16,14	Gornji Grad*	1	150	6,00	120	30	124,89
57 Slovenj Gradec	21.741	2.660	12,23	–	–	–	0,00	120	–120	0,00
58 Velenje	45.117	4.877	10,81	Velenje	1	190	3,90	219	–29	86,57
Slovenija skupaj	skupaj	število	delež v %	število domov (lokacij)	število mest	za % skupine	za 4,5 % ciljne skupine	v številu mest	pri ciljni 4,5% vključenosti	
	1	2	3	5	6	7	8	9 (8–6)	10	
	1.997.919	298.692	14,95	78	14.142	4,73	13.441	701	105,21	

Viri podatkov: *o prebivalcih*
o domovih

Prebivalstvo po upravni enoti prebivališča, starostnih skupinah in spolu, 30. september 2003, Statistični urad RS.
Skupnost socialnih zavodov Slovenije: Vprašalniki za leto 2003.
Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve – Poročilo strok. komisije 2003.
Zajeta so vsa mesta za starejše v domovih za starejše, kombiniranih in posebnih zavodih.
Upoštevana so mesta:
– vseh javnih zavodov – s statusom domov za starejše in posebnih zavodov s kapacitetami za starejše,
– od javnih 1 v izgradnji (Lj. Fužine)
– 15 zasebnih domov s koncesijami (6 v izgradnji)
– domovi s koncesijo so označeni z *
– domovi s koncesijo v izgradnji so označeni z **

Legenda – stolpci:

- 1, 2, 3. Število vseh prebivalcev in število ter delež (v %) skupine, starih 65 in več let.
4. Domovi za starejše (imena »hiš« – matičnih in dislociranih enot) na območju upravne enote.
5. Število vseh domov na območju upravne enote z mesti za varstvo starejših (matične in dislocirane enote, 31.12.2003).
6. Število mest za varstvo starejših; pri kombiniranih so upoštevana le mesta za varstvo starejših; upoštevana so tudi mesta za starejše v posebnih zavodih (Dom CSS Šk. Loka v celoti, stanje na dan 31. 12. 2003.)
7. Delež (v %) skupine 65 let in več starih prebivalcev, za katerega zadošča obstoječe število mest za varstvo starejših.
8. Število mest na območju upravne enote, potrebnih za ciljno 4,5 % vključenost skupine 65 let in več starih prebivalcev.
9. Razlika med ciljnimi in dejanskimi števili mest (4,5 % pokritost ciljne skupine).
10. Indeks dejanske pokritosti območja (100 = 4,5 % pokritost ciljne skupine).

Raziskave pri nas kažejo, da 12% starih nad 65 let ne more v celoti skrbeti zase. Stalno pomoč pri osebni negi potrebuje 5% oseb, pri gospodinjstvu in osebni negi (funkcionalna oprava) pa potrebuje pomoč 21%–25%. V starostni skupini od 70–80 let nujno potrebuje pomoč 30% ljudi. V starostni skupini nad 80 let je delež tistih, ki potrebuje pomoč, 60%. Vzrok za nastanitev v zavodih je v 60%–70% zdravstvene narave, kajti kar 38% oseb je bilo sprejetih v zavode neposredno iz bolnišnic (10). Od teh jih je še v istem letu umrlo 35%. Za sprejem v dom se daljša čakalna doba. Prav tako narašča število prošenj za sprejem. Iz podatkov Skupnosti socialnih zavodov Slovenije je razvidno, da je število vlog preseglo število več tisoč. Stvarnost takih ocen pa je drugačna, ker največkrat vloge za sprejem prosilec naslovi na več domov hkrati (8).

Organizacija varstva starejših v tujini

Večina evropskih držav je že pred mnogimi leti sprejela neka tera načela sodobne socialne gerontologije in organizirala službe ter dejavnosti socialnozdravstvenega varstva starih ljudi. Švedska je od druge svetovne vojne naprej razvila enega najbolj popolnih sistemov zdravstvenega in socialnega varstva na svetu, ki se upravlja in financira kot javna služba. Švedska uživa sloves ene najbolj socialnih držav oziroma države, v kateri je najbolj poskrbljeno za pomoč ljudem s posebnimi potrebami (invalidi, stari). Zdravstvene in socialne storitve so subvencionirane, zato uporabnik plača le del celotnih stroškov. Zavedajo se tudi pomena neformalne pomoči starejšim, ki jo izvajajo sorodniki, prijatelji in prostovoljci. Ti

lahko prejemajo za nego starostnikov plačilo od občinskih služb. Za nego starejšega lahko dobijo bolniški dopust do šestdeset dni, kar plača socialno zavarovanje.

Kar 92% Švedov, starih nad 65 let, živi doma. To je v skladu z mnenjem, da mora biti vsaki osebi dana možnost ostati v svojem domu čim dlje. Tem starostnikom pomagajo socialni servisi, ki delujejo v obliki pomoči na domu, dnevni centri, dnevne enote za stare ljudi s senilno demenco, občinske prevozne službe in sistem pomoči preko telefona.

Kombinirani dom za stare ljudi je kombinacija dveh ali več različnih ustanov za stare ljudi. Gre za združitev zdravstvene nege in oskrbe za starejše. Kombinirani domovi so primerni za redkeje poseljena območja. Poslabšanje zdravstvenega stanja, ki zahteva bolj zahtevno zdravstveno nego, bi namreč narokovalo preselitev v bolj oddaljeno ustanovo.

Kombinirane domove poznajo na Norveškem.

Dom za stare ljudi s posebno nego je dom, v katerem dobijo bolni in nege potrebni stari ljudje stanovanje, vso oskrbo in zdravstveno nego. Osebe doma ima znanje iz področja medicine in zdravstvene nege. Zaradi boljše organizacije in manjših materialnih stroškov oskrbe prevladujejo večposteljne sobe. Kljub temu pa mora vzdušje ostati čim bolj domače. Zato lahko starejši v dom prinesejo nekaj osebnih predmetov, ne pa tudi lastnega pohištva. Take domove poznajo v Veliki Britaniji, Nemčiji, Franciji, na Švedskem in Norveškem. Ta oblika varstva je prisotna tudi pri nas.

Dom za podaljšano bolnišnično zdravljenje starih ljudi je bolj specializiran za stare ljudi s potrebami za zahtevnejšo zdravstveno nego. To je bolnišnica za stare ljudi, ki so kronično bolni in potrebujejo dolgotrajno nego. Lahko je samostojna ustanova ali oddelek pri bolnišnici. Bolniške sobe so večposteljne.

Zaradi ekonomičnosti so zmogljivosti teh domov večje (do 300 postelj). Ker rabijo večje zaledje, so le v večjih mestih. Pri nas poznamo podaljšano bolnišnično zdravljenje starih ljudi

samo v bolnišnici Sežana in Jesenice. Domovi izvajajo podaljšano rehabilitacijo in ne bolnišničnega zdravljenja.

Tako obliko domov poznajo v Veliki Britaniji, Nemčiji, na Švedskem in Norveškem. V večini evropskih držav poznajo Geriatrične klinike, ki so namenjene za sprejem starih ljudi zaradi obravnave neke za starost značilne bolezni. Geriatrični inštitut pa je namenjen raziskovanju starostnih bolezni ter vzgajanju vseh vrst kadrov, ki obravnavajo starostno populacijo (2, 6, 7).

Zaključki

Glede na izkušnje je nujna interdisciplinarna dejavnost v domovih in povezovanje s sorodnimi ustanovami v tujini. Potrebno je sprotno seznanjanje javnosti s problematiko starih ljudi. Pomembno je, da je čim več strokovnih delavcev seznanjenih z novimi pogledi in dosežki na področju zagotavljanja skrbi in varstva starejših v državi.

To od nas terjajo obstoječe stanje in demografske napovedi.

Literatura

1. Bosch X. World Health Organization sets the agenda for care of the elderly. *Lancet* 1999; 353.
2. Anon. Strateški razvojni program skupnosti socialnih zavodov Slovenije. Ljubljana: SSZS, 1999.
3. Anon. Strateške usmeritve države na področju varstva starih do leta 2005. Ljubljana: MSZSD, 1999.
4. Toth M. K družbi za vse starosti – Ob 1. oktobru in mednarodnem letu starejših. Ljubljana: ZZS, 1999.
5. Hojnik-Zupanc I. Institucionalno bivanje starih ljudi. Ljubljana: Gerontološko društvo Slovenije, 1994.
6. Anon. Program razvoja varstva starejših oseb na področju socialnega varstva v Sloveniji do leta 2005. Ljubljana: MSZSD, 1992.
7. Anon. Poročilo o delu za leto 2002 in 2003. Ljubljana: Dom upokoencev Center, Tabor-Poljane, 2000.
8. Medved M. Socialno medicinski vidiki problematike zobozdravstvenega varstva starostnikov v domovih za ostarele v Ljubljani. Ljubljana: 1999.